
fra Ivan ŠARČEVIĆ

OPRAŠTANJE NEZNANJA

Svoje molitveno *Razmatranje muke Isusove* teolog Karl Rahner (Rahner, 2001.) počinje s Isusovih „zadnjih sedam riječi“ s križa, njegovom molitvom Bogu Ocu koju donosi jedino evanđelist Luka: „Oče, oprosti im jer ne znaju što čine!“ (Lk 23,34). Oni koji su osudili i raspeli Isusa na križ ne ostavljaju ga na miru ni u smrtnoj patnji, nego mu se rugaju i maltretiraju ga. Štoviše, govori Rahner, „misle da imaju pravo i da im je tvoje stanje očigledan dokaz; dokaz da je njihovo postupanje s tobom ispunjavanje najsvetije pravde, bogoslužje kojim se mogu ponositi“. U daljnjem tekstu Rahner ne skriva začuđenost i ogorčenost nad time što, u situaciji krajnje nepravednoga poniženja i laži, poruge i hule, kada se – ljudski – očekuje da si „bijesan“, da „vičeš“ na nepravdu, klevete i bezočnost silnika, Isus može moliti Oca da svojim krvnicima oprosti, i to – njihovo neznanje.

Rahner – teolog Božjeg sebezriopćenja i milosrdnog sebedarivanja, ispovijeda da mu Isus izmiče u neshvatljivost, u ljubav prema neprijateljima iz koje ih kod Boga ispričava „najnevjerojatnijom isprikom što je ima – da nisu znali“. I nastavlja: „Sve su oni znali. Samo sve nisu *htjeli* znati! A što ne želimo znati, to ipak znademo u nutrini srca, (...) mi to mrzimo i ne damo da izroni na površinu svijesti. (...) Za jedno ipak nisu znali: za tvoju ljubav prema njima“, jer – završava Rahner – „za nju [ljubav] zna samo tko te i sam ljubi. Samo ljubav razumije poklonjenu ljubav“ (Rahner, 2001., 56).

Na ovu se Isusovu opraštajuću molitvu s križa rijetko osvrću ne samo „obični“ kršćani nego i kršćanski tumači Pisma, propovjednici i teolozi. Ove se riječi, doduše, ne niječu, ali ih se zaobilazi ili rastreseno prihvaća jer – ponovimo s Rahnerom – stvaraju težak nemir neshvatljivosti. Štoviše, u situacijama nepravdi i iskustvima stradanja nevinih, izazivaju suprotan učinak i u povrijeđenima odzvanjaju i neizgovorene riječi protivljenja i pobune: čuj, nisu

znali! Susljedno tome, otklanja se Isusov zahtjev da – po načelu nasljedovanja – njegova opraštajuća praksa postane praksom njegovih učenika – dakle, i današnjih kršćana.

Možda bi još nedosljedniji „kršćanski“ stav bilo Isusovo opraštanje neprijateljima prebrzo podvesti pod njegovo božanstvo, kako to pojeftinjeno čine mnogi izričiti ili maskirani kršćanski patripasionizmi. Naime, ako je Isus Krist jedno s Bogom, onda je – zaključuju patripasionisti – Bog patio i umro na križu. Odatle je zatim razumljivo da beskrajno milosrdan Bog, koji pati i umire, može i oprostiti svojim protivnicima, onima koji su ga raspeli. Ovome se približava i svako – pod teškim teretom trpljenja neizdrživo – i pučko i učeno razumijevanje Isusova života, a posebice Isusove muke i smrti na križu, prema kojem je njegov ljudski život samo kazališna igra, izvanjska forma, glumačka uloga, „radno odijelo“ božanske naravi, pa je stoga i njegovo opraštanje izniman božanski čin, navlastiti čin Sina Božjega, neostvariv nama ljudima. Ako se naime kaže da je Isusu bilo „lako“ trpjeti, umrijeti i onda opraštati s križa jer je „znao“ da će ga Bog uskrisiti ili, štoviše, da će sam uskrsnuti jer je bio Bog, time se tajna Isusa Krista posve izvlači iz sfere ljudskoga, on prestaje biti potpun čovjek i „premješta“ se u sferu isključivo Božje svemogućnosti i božanskoga znanja. Time se – slično helenističkoj apolinarističkoj simbiozi Boga i čovjeka u Isusu Kristu – zaboravlja i oslabljuje radikalnost inkarnacije, „posredničko spasiteljsko značenje Kristova čovjštva“, i vrši se „jednostrano naglašavanje Kristova božanstva“ (Kasper, 2004., 257). Uz to, time se i na brzinu nastoji „spasiti“ naša nemoć pred doista visokim Isusovim zahtjevom za opraštanjem neprijateljima, tobože se skraćuje muka vjerovanja i napor mišljenja, a najteže pitanje, ono teodiceje, zašto trpi i umire pravednik, otupljuje se gotovo fatalističkim izručenjem „zatamnjenom“ Božjoj volji. I konačno, sve se žrtvuje u navodno posve jasnoj razlici žrtva – zločinac u kojoj pitanje zla i pokvarenosti počinitelja apsorbira svako drugo pitanje kao i nužan izlazak žrtve iz stanja samosažaljenja. Istodobno se spašava i Božja svemoć i njegovo milosrđe: Bog se radi ljudskoga spasenja sam žrtvo-
vao!

1. BEZ APOTEOZE HEROJSTVA

Nema sumnje, nikada ne možemo bez ostatka odgovoriti na sveukupno značenje ove Isusove riječi opraštanja s križa. Ona će uvijek ostati u prostoru otajstva. Ipak, intelektualno je pošteno, etički i vjernički nužno, barem malo zastati nad tim riječima jer nije prikladno skriti se iza već

gotovih odgovora niti je dostojno ozbiljnosti Isusova trenutka ni naše situacije, a osobito ne situacije konkretnih žrtava, pokojnih i živih, pronalaziti neobrazložene duhovne prečace i sumnjive strategije opraštanja: Bog je htio Isusovu patnju, sam Bog je patio, sam Bog i oprašta. Pri tome čovjeka Isusa gotovo i nema, on je tek alat, njegova inkarnacija puko sredstvo Božjega nauma, Isusovo čovječstvo je pokorno služenje bez slobode.

Zacijelo nas u Isusovoj opraštajućoj riječi s križa zbuňuje njegovo opravdavanje protivnika, mučitelja, riječju neprijatelja, zbog njihova neznanja. Zar oni doista nisu znali što čine? (Čini se da nije riječ o neznanju koje proizlazi iz intelektualne tuposti, iz sljepoće za vrednote, a pogotovo nije riječ o onom neznanju kojeg je klasična teologija nazvala *docta ignorantia* – učeno neznanje.) Kad je riječ o Isusovim protivnicima, izgleda da se krećemo u području specifičnog neznanja: dogmatskog religiozno-političkoga uvjerenja, u području slijepa vjere koja isključuje svako htijenje da se „upozna“ Boga kojeg Isus objavljuje.

Koje je doista neznanje Isusa dovelo i raspelo na križ? Odmah opet treba kazati da se do dana današnjega ne može do u tančine rekonstruirati Isusovo stradanje, svi razlozi i akteri njegove osude na smrt. Vrlo kratak Isusov sudski proces imao je iza sebe barem tri godine njegova javnoga djelovanja. U tom razdoblju Isus se svojim riječima i postupcima toliko konfrontirao s religijsko-političkim establišmentom svoga naroda da je ishod njegova života bio posve logična osuda na smrt. Čini se da je *causa damnationis* – onako kako ju je i Pilat dao napisati na Isusovu križu – *Rex Iudeorum*, bio *crimen laesae maiestatis*, dakle teška povreda vlasti (Küng, 2011., 130). Naime, iza te najteže političke krivnje – pobune protiv rimskoga cara i Carstva jer se gradio židovskim kraljem – skrivala se Isusu imputirana najteža blasfemija, najteža religiozna optužba da se gradio Mesijom i Sinom Božjim. To je onaj najperfidniji skup lažnih optužbi i neutemeljenih osuda koje najprije krenu od usta do usta, a završe u politički montiranom procesu.

Rekli bismo – ništa posebno ni novo za povijest. Jer, s Isusom i bez njega, kroz povijest se gotovo sva politička barbarstva i nasilja, terori i ubojstva nedužnih opravdavaju višim, etičkim i religioznim razlozima. Zato i Rahner u spomenutoj meditaciji kaže kako je raspeti Isus svojim neprijateljima bio „dokaz“ ispravna postupanja: na društveno-političkoj razini „ispunjavanje najsvetije pravde“, a na religioznoj „bogosluzžje s kojim se mogu ponositi“. Činilo se od davnina tako, čini se i danas. Jedino što krajnje zbuňuje, jedino što razlikuje Isusa od svih drugih ljudi

i procesa, ako se dosljedno misli i dopušta barem malo širi obzor otajstva, nije pitanje patnje, nego Isusove ljubavi prema ljudima. Nisu patnja ni križ Isusova specifična razlika od drugih nevino stradalih. Ima bezbrojnih patnji i križeva većih i težih od Isusovih. Pitanje je ljubavi unutar koje se može razumjeti i podnijeti patnja. Može li se onda i opraštanje razumjeti polazeći ne samo od patnje nego od ljubavi? Čini se da se Isusova patnja lakše shvaća i prihvaća, dok je s opraštanjem iz ljubavi mnogo teže. Kao da se malo tko i među kršćanima odmiče od svoga uhodanog mišljenja i ponašanja zbog ovih Isusovih riječi.

Povijest religija ne pamti mnogo slučajeva istinskog pokajanja i obraćenja od nasilja nad drugima niti da je netko svoje nasilje prestao smatrati pravednim i bogu-ugodnim djelom. Osobito je to rijetkost na kolektivnoj razini. I u samom kršćanstvu rijetko je tko nadmašio Pavla, ne samo u zanosu naviještanja Kristove radosne vijesti nego u radikalnom obraćenju da vlastito zlo više ne pokriva borbom za pravdu i zelosom za vjeru u Boga.

Ni na drugoj strani, naime na strani bezuvjetnoga opraštanja, dakle riječi i djela koji ne prizivaju odmazdu, u kršćanstvu nema mnogo primjera. Nasuprot većini koja se zatvorila u patnju i žrtvu i koja ne može oprostiti, i nasuprot većini crkvenih i duhovnih ljudi, koji posebno iskrivljuju kršćanstvo i zatamnjuju Isusovo opraštajuće lice, tek manjina kršćana u toj dugoj povijesti „strši“ kao nešto vrlo čudno, pa i „ludo“, i taj mali broj Isusovih učenika uvijek iznova izvlači kršćanstvo iz pada u prirodnu, „biološku“ religiju osvete: od prvoga mučenika Stjepana, o kojem isti evanđelist Luka piše da gotovo ponavlja Isusove riječi dok ga kamenuju: „Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh“ (Dj 7,60), pa do nekolicine često anonimnih kršćana i naših dana, na šutnju ostavljenih pojedinaca koji umiru ili su preživjeli „fabrike“ smrti, a opraštaju i zaboravljaju zlo svojih neprijatelja i nikada im ne bi učinili ono što su oni njima. Neki opraštaju iz radikalnoga humanizma, neki iz ljubavi i solidarnosti prema svojim bližnjima, a neki poradi Boga i Krista.

U Isusovim riječima opraštanja neznanja sabire se nekoliko bitnih stvari. Rahner smatra da Isus to čini iz ljubavi prema neprijateljima. Treba ponoviti da opraštanje nije nikako samorazumljivo niti je nešto „naravno“, nego upravo ulazi u čovjekovo nadilaženje njegovih prirodnih postupaka i postaje djelovanje u bezuvjetnoj ljubavi. U te se riječi zgušnjava cjelokupno Isusovo djelovanje, sav njegov odnos prema ljudima. On naviješta i objavljuje Boga novoga života nad nepravednim i nasilnim smrtima. Isus pri tome ne niječe ni istinu ni pravdu, on se za njih za-

uzima, osobito za pravdu i istinu društveno obespravljanih. No za Isusa opraštanje ne dolazi samo nakon povrede pravde. Ono nije tu da na brzinu smiri ljudski vapaj i krik u nesnošljivim situacijama podržavajući i dalje *status quo*. On nikakvim pobožnim načelima ni duhovnim vježbama niti praštanjem kao ideologijom ne želi imunizirati kritiku prema grešnim strukturama niti konkretnim akterima zla hoće prebrisati odgovornost za počinjeno. On opraštajuću ljubav postavlja svima i prije svega – i pravednima i nepravednima. Ne dolazi dakle opraštajuća ljubav samo nakon narušenih odnosa nego ona stoji u temelju svih odnosa. Takav je Bog kojega naviješta. On i opraštajućim riječima s križa pokazuje da konačno nadvladavanje krivnje, tuđe krivnje, ne ide kroz osuđivanje i osvetu nad drugima, nego kroz oslobođenje grešnika, jer drugoga puta nema. I kao što se ničija milost, ničija ljubav ne može zaraditi, tako se ni opraštanje ne može ni zaraditi ni iznuditi. Ono je darovano i za njega se osobno odlučuje kao za bezuvjetno povjerenje u kojem se ozbiljuje vjera i nada u posve nove međuljudske odnose još i prije nego je počinjena nepravda, kao i što se opraštanje daruje i kada nema onoga, na društvenoj razini, nužnoga pokajanja za vlastito zlo.

Bilo bi dakle pogrešno misliti kako Isus pri opraštanju neznanja olako opravdava svoje zle protivnike, kako zatvara oči pred njihovim nasiljem i kao da spužvom želi otkloniti njihovo zlo te magijskim postupkom čišćenja grijeha uspostaviti u njima drugu nedužnost, novu bezgrešnost, jer ionako, neki misle, nema ništa više od života. Isus izmiče apoteozu herojstva: naime, „božanskim“ opraštanjem bi se pokazao većim i pobjednikom nad neprijateljima, praštanjem bi „ponizio“ ili „prezreo“ svoje protivnike. U to herojstvo iskrivljenog i polovičnog praštanja – koje skriva ne samo poniženje, prezir, nego možda i mržnju i osvetu (oprostiti a ne zaboraviti!) – sve do danas neprestano uvlače i Isusa i druge žrtve, osobito na Konstantinovu primjeru i primjeru političke teologije Euzebija Cezarejskoga, oni koji ne mogu – na Pavlovoj vjeri utemeljeno – prihvatiti križ kao sablazan i žrtvu uma ni kao nemoć ili ludost vjere. U to lažno herojstvo i pobjedu uvlače Isusa oni koji ne mogu prihvatiti raspetu ljubav kao poraz i krajnji fijasko, pa od njegova križa, stvarno i simboličkospomenički, prave zemaljsku pobjedu nad neprijateljima. Isus od opraštanja ni u kojem slučaju ne pravi nikakvu ni stvarnu ni moralnu pobjedu nad svojim neprijateljima, nego radikalno mijenja perspektivu i za žrtve i za počinitelje. On nije pobjednik zato što je najprije ponižen, žrtva i krajnji gubitnik, nego je osoba, subjekt koji oprašta u ljubavi i kada je tako sramno i nepravedno žrtvovan. On,

u konačnici, ne legitimira ni religiozne ni političke vrhovnike da u njegovo ime opraštaju. On to čini sam.

Na kraju, Isus se i čitavim svojim životom, pa tako i opraštanjem s križa, ne brine samo za žrtve nego i za počinitelje, baš onako kako se Bog već od prvih stranica Pisma brine ne samo za nedužnoga Abela nego i za zločinca Kajina, za sve zločince. Opečaćuje Kajina pečatom krivnje ali i opraštanja, ne dopuštajući da nad njim itko od ljudi izvrši osvetu (usp. Post 4,1-16).

2. RADIKALAN ČIN VJERE I LJUBAVI

Čini se, radi primicanja otajstvu Isusova opraštanja, da bismo u ovom kontekstu još trebali radikalizirati Isusove opraštajuće riječi s križa – „suspendirajući“ poruku uskrsnuća. Naime, kršćani vjeruju da Bog uskrišenjem Isusa od mrtvih objavljuje apsolutnu solidarnost s nedužnim patnikom, staje na stranu pravednika, ne dopušta da njegov život bude apsolutni promašaj. Taj eshatološki podatak vjere, koji je bez sumnje temelj da se uopće može vjerovati, barem kad je o Isusu riječ, trebalo bi uzeti i egzistencijalno i metodološki ozbiljnije i dosljednije. Ako je Isus bio potpun čovjek, i ako ga prihvaćamo kao „začetnika i dovršitelja vjere“ (Heb 12,2), onda nije „bogohulno“, nego krajnje dosljedno Isusovom životu kazati da on „nije znao“ za svoje uskrišenje, nego je „vjerovao“ u stalnu Očevu nazočnost, do posljednjeg trenutka života nadao se njegovu spasenjskom zahvatu. To svjedoči njegov istodobno najstrašniji i najuzvišeniji vapaj s križa: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ (Mt 27,46). Isus je vjerovao u Božju djelotvornu prisutnost i kada je osjećao apsolutnu ostavljenost ne samo od ljudi nego i od Boga, od svoga Oca, u kojega se bespridržajno i bez ostatka pouzdavao čitava života.

Iako se krećemo na rubu vjere, ako želimo ostati dosljedni ovim Isusovim riječima, zaključujemo da se u Isusovom činu opraštanja nitko ne objavljuje, a nada spasenja, nada novoga početka, onoga što nazivamo uskrsnućem, nije unaprijed zagwarantirana, nego je sva u području ničim osiguranih očekivanja i Božjega obećanja da će se već pobrinuti za pravedne. Ostaje dakle samo Isusova radikalno sigurna vjera, apsolutno ničim podržana, izražena u molitvi Ocu da oprost. Nama ostaje da povjerujemo u smilenost te radikalne molitve i toga nikakvim empirijskim obećanjem osiguranoga čina opraštanja. Isusovo uskrišenje će se i pojaviti kao ničim uvjetovan dobar spasenjski ishod, apsolutna novost kojoj se nitko nije nadao i čija je

sva logika usidrena u apsolutnoj vjeri u Boga kojemu je sve moguće.

Zar ne izgleda da se Isusovim opraštanjem potpuno mijenja perspektiva? Zar se ne dovodi u pitanje uvjerenje i vjera Isusovih protivnika? Naime, njihovo neznanje se doista odnosi na stvarno neznanje, bilo ono skrivljeno ili ne, na stvarno nepoznavanje Isusa i njegova Boga, kako Rahner kaže, na nehtijenje da se spozna Isusova ljubav i ljubav njegova Oca prema njima. Jer da su ga poznavali, ne bi Isusa raspeli. Bog u kojega oni vjeruju bog je koji ne podnosi razlike, vjera koja nasiljem ostvaruje društvenu pravdu, bog koji se u konačnici „slavi“ i kome se vrši kult u nasilnoj smrti čovjeka. U tom kontekstu različite vjere i teologije Isus moli Oca da neznanje bude isprika njegovim protivnicama i razlog da im se oprost. Isus opraštanjem svojim neprijateljima radikalno mijenja sadržaj vjere. Vjeru u boga koji ne ljubi, ili ljubi parcijalno i selektivno, kojemu se ubija i žrtvuje pravедnik, mijenja vjerom u Boga koji oprašta i ljubi. Isus opraštanjem neznanja za milosrdnoga Boga spašava preuzetno znanje i oholost idolotra (idolatrija je za Pismo prvi i najteži grijeh). Odatle slijedi da se jedino opraštanjem nenasilno (ne novim nasiljem) ruše sve društveno-političke nepravde, svi kumiri i sva bogoslužja na kojima se tako perverzno i drsko žrtvuju ljudi, nevinu ljudi.

U Isusovoj riječi opraštanja pokazuje se također da on radikalno izlazi iz perspektive odnosa žrtve i počinitelja. On je više od žrtve. Ne u smislu božanstva (Isus ne oprašta s križa kao Bog!) niti u smislu heroja (ne govori svojim neprijateljima: „Pokazat ću vam kako se božanski ponašam jer božanski opraštam!“), nego u smislu potpunoga čovjeka, nedužna patnika, koji radikalnom molitvom opraštanja izriče i ono što se ne samo ne može znati nego i ono što se ne može ni vjerovati (Metz, 2009.). Posve sam, svemirski sam, postaje subjektom, moliteljem odsutnoga Boga za svoje neprijatelje. On se deviktimizira i u tome smislu neočekivano – kako za svoje protivnike tako i za sve svoje nasljedovatelje – otvara novu perspektivu. On se ne ponaša kao oni, što je u korijenu svakoga zla, osobito onoga dijaboličnoga, onoga najgorega, što je u nakani svih gospodara ubijanja, svih zločinaca – da žrtvu uvuku u svoju logiku nasilja, da se žrtva samosažalijeva, fascinira zlom i istodobno (ne)izravno oponaša zločinca. Isus, ne samo s križa nego čitava svoga života, želi upravo to da ljudi napuste taj začarani krug. On opraštanjem ne nudi spas samo žrtvama nego i počiniteljima.

Isus ne briše sjećanje, on ne uspostavlja zaborav, ne negira žrtvu niti njezinu istinu i pravdu, nego kroz para-

doksalno, ali ne proturječno, opraštanje poziva na obraćenje k onom Bogu koji pamti i oprašta, kojemu nezaborav nije zlopamćenje za osvetu (Oprostiti ali ne zaboraviti!), koji se ne osvećuje nego ljubi, koji jednom za svagda dokida nasljedno generacijsko i strukturalno (kolektivno) neprijateljstvo i dovodi u pitanje kontinuiranu povijest zabludjelih očekivanja da se novim nasiljem rješavaju stare nepravde i uspostavlja kult. On ispričava neznanje i nevjeru u ljubav, opraštanjem želi spasiti one koji su Boga izjednačili sa svojim znanjem, svojim nasiljem i ubijanjem čovjeka.

Istodobno, Isusovo opraštanje s križa dokida sve one, posljedicama katastrofalne, konstrukcije o kolektivnoj krivnji drugih, onaj kršćanski i crkveni antijudaizam iz kojega su nastali kasniji kolektivni nacistički i nacionalistički antisemitizmi i nacionalne mržnje kao i mitovi koji opravdavaju osvete nad drugima, nad tobože „genocidnim narodom“. Njegovo opraštanje nije međutim uopćeno, apstraktno, površno. On oprašta posve konkretnim ljudima, stvarnoj vlasti, konkretnoj političkoj i religijskoj garnituri svoga vremena, svim njihovim slugama i poslužnicima, i svima onima koji su bili umiješani u njegov proces. A ti su doista konkretni ljudi, s prepoznatljivim imenom i licem. On ne niječe ljudsko pravo na pravdu, nego – poštujući i pravdu i pravo – nudi prvu i posljednju regulaciju, prvi i posljednji obzor ljudskoga ponašanja. Njegovo se evanđelje ljubavi i opraštanja, njegova se dobra vijest ne može juridički operacionalizirati ni u kojem političkom sistemu i režimu, ali su jedinstvena ponuda za ono što stvara dobru klimu u kojoj se odvijaju ljudski zahtjevi za istinom i pravdom, ozračje u kojem se mogu odvijati ljudski sudski procesi, ali i onaj horizont koji omogućuje i počinitelju da se pokaje i žrtvi da osmisli život iz opraštanja.

Čini se međutim, iz onoga kako izvještavaju evanđelja a kako pokazuje i povijest, da je rijetko tko čuo, odnosno prihvatio te Isusove riječi opraštanja. (Markovo evanđelje, doduše, spominje „poganina“, rimskog stotnika koji iz cjeline Isusova ponašanja na križu zaključuje da je u Isusovoj smrti Bog na djelu i da je on doista Sin Božji.) Isusove opraštajuće riječi do dana današnjega najčešće lebde iznad ljudskih uzavrelih glava, i do osvete usplamtjelih odnosa, kao nemoguće, kao riječi koje treba smekšati ili za njih naći tisuće razloga i tumačenja da se obesnaže u svojoj vjerničkoj doslovnosti i mogućoj društveno-političkoj učinkovitosti. Tako je ne samo teško tražiti oprostjenje nego ga rijetko tko i prihvaća. Uvijek je to glas koji se ili ne čuje ili biva zatopljen bukom drugih, „pravednijih“ povika ili sumnjom u iskrenost njegova darivatelja. Zar se

uvijek iznova ne javlja ona đavolska sumnja u svaku riječ i gestu opraštanja, zar se uvijek iznova ne sumnja u iskrenost onih koji traže ili primaju opraštanje? I ništa tako kao opraštanje ne unosi nemir u naše pojedinačne i kolektivne povijesti nezaborava zla drugih jer, doista, barem kad je o kršćanima riječ, ništa toliko i nije izvrgnuto licemjerju i polovičnosti kao Isusov zahtjev opraštanja.

Uvijek dakle postoji opasnost da se značenje Isusova opraštanja osiromaši, interpretacijom iskrivi i zlorabi. Nemoguće je ući u svu tajnu Isusova djelovanja, pa tako ni u opraštanje, ali jedno je posve sigurno. On i neprijateljima i prijateljima izmiče privilegirano vlasništvo nad opraštanjem da bi ga u konačnici podario svima, baš svima, počevši od najmanjih i nevinih. Oduzima svim vrstama moćnika vlasništvo nad procesom opraštanja, kako onim svjetovnim tako i religijskim, onima koji su ovlašću sofisticiranoga tumačenja Pisma sve zatvorili u bezizlazan krug neopraštanja, onima koji su pod isti kišobran opraštanja stavili nezaborav kao osvetu.

Isusa su upravo za opraštanje tako isključivo optuživali čitava života i spočitavali mu – tko je on da oprašta/ otpušta grijehe jer to – govorili su – jedino može činiti Bog. Isus opraštanje izvlači iz redukcije na ljudsko „prirodno ponašanje“, vraća ga u Božji prostor time što ga čini najradikalnijim ljudskim činom, činom čovjekove radikalne vjere u Boga i čovjekove radikalne vjere u čovjeka, baš kada su i Bog i čovjek u koje vjeruje potpuno „zakazali“, nema ih. On opraštanje traži od svih, bez iznimke. Oduzima ga od onih koji su ga prisvojili kao svoju sakralnu ili svjetovnu funkciju kojom izražavaju samo volju za moć i tako se održavaju na vlasti. Opraštanje pripada svima i zahtjev je pred svima, bez razlike. Zato Isus može grešnim ljudima (a ima li drugih!?), ljudima svjesne ili nesvjesne, priznate ili zanijekane krivnje, ponuditi opraštanje i moliti Oca da im oprost. Zato to isto neumorno traži od drugih. Koliko puta se bunimo i pitamo kako netko ima pravo u naše ime opraštati. Isus to pravo postavlja u područje vjere i ljubavi, u prostor novoga života i time ga svima dariva i od svih nenasilno zahtijeva, zadržavajući da onaj tko je veći „znalac u ljubavi“ ima više „drukčijeg“ prava i više „drukčije“ vlasti i moći da oprašta.

Opraštanje je među najvažnijim uvjetima na kojima Isus za svoga života toliko inzistira da ih se od njega nasljeduje, neusporedivo više nego molitve, obrede i žrtve. On opraštanje ne pridržava za uzak sloj religijskih ili nekim obredom ovlaštenih ili izabranih profesionalaca opraštanja. Opraštanje obvezuje sve ljude. To Isus čini i traži u gotovo svim svojim susretima. To traži u svojoj glavnoj

molitvi – *Očenašu*. To, evo, izražava na koncu svoga života s križa. Taj njegov zahtjev prva kršćanska zajednica preriče u članak *Vjeronanja* – Vjerujem u otpuštenje/opraštanje grijeha, koji će postati *credom* svih kršćanskih crkava, ali na kojem će se pojedinačno i kolektivno skandalozno spoticati od početka do današnjih dana.

Uistinu, ako se ne počne opraštati grijeh konkretnim ljudima, ako se ne bude prihvaćalo ponuđeno opraštanje, ako se ne uđe u taj proces, zlo će i dalje „vrebati na pragu“ naših ljudskih odnosa. Zaskočit će nas u našoj nebudnosti, u našoj lakomislenoj vjeri, uvijek onda kada svoje zemaljske – osobne, obiteljske, nacionalne ili druge razloge, svoje zemaljske pobjede ili poraze, pravde i nepravde izjednačimo s onom slikom Boga na kojoj je zacrnjena ili pobrisana glavna oznaka – opraštajuća ljubav. Ne počne li se opraštati, kršćani će ostati ne samo traumatizirani ljudi, ljudi teškoga tereta gorčine, nezaborava i zlopamćenja, nego i nevjerodostojni svjedoci Božjega opraštanja u Isusu Kristu.

U konačnici, vezanje ljudske patnje i žrtve s Isusovim križem ostat će nepotpuno i nevjerodostojno, bit će čak licemjerno i lažno, ako se ne uključi opraštanje neznanja, opraštanje najtežega grijeha – idolatrije kojoj se žrtvuju ljudi. Zato podizanje ili obilazak naših spomenika, pokretanja naših sjećanja i povijesnih pamćenja, obljetnice naših ljudskih stradanja koji u sebi žele imati simbol, sakrament Isusova križa ili na bilo koji način vezati se za Isusa Krista, ne mogu biti reducirani samo na patnju, na žrtve, a pogotovo ne samo na zlo i na zla djela počinitelja, na njihovo znanje ili neznanje, na opomenu koja bi mogla postati opravdanjem osвете, nego i na moguću opraštajuću ljubav koja nam se objavila u Isusu Kristu i koja treba postati temelj svih naših i starih i novih odnosa. Opraštanje na Isusov način spasenjski je izlazak, zemaljsko uskrснуće na novi život žrtve, a moguće i počinitelja.

LITERATURA

- W. KASPER, *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 2004.
H. KÜNG, *Uvod u kršćanstvo. Apostolsko vjerovanje protumačeno našim suvremenicima*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2011.
J. B. METZ, *Memoria passionis. Provokativni spomen u pluralističkom društvu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
K. RAHNER, *Molitve života*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2001.